
BEHAVIOR AND SUBJECTIVE PERCEPTION OF PRECEDING SYMPTOMS IN PATIENTS PRIOR TO HOSPITAL ADMISSION (pilot study)

Dimitrinka Miteva

Sofia University “St. Kliment Ohridski “, Faculty of Medicine, Bulgaria, mit.dimitrina@gmail.com

Aneta Rasheva

Sofia University “St. Kliment Ohridski “, Faculty of Medicine, Bulgaria, anirasheva@abv.bg

Diana Ivanova

Sofia University “St. Kliment Ohridski “, Faculty of Medicine, Bulgaria, dkg@mail.bg

Abstract: Chronic diseases of the digestive system represent a significant global health issue, particularly among the elderly population. A comprehensive understanding of patients' subjective perception of symptoms and behaviors is essential for optimizing healthcare delivery and minimizing the risk of complications.

Objective: The aim of this study is to analyze patients' subjective perceptions and reactions to digestive symptoms prior to hospitalization, examining the impact of demographic, social, and health-related factors on their interpretation.

Materials and Methods: The study was conducted in the gastroenterology department of SofiaMed University Hospital from February to June 2024. The participants included 30 patients, aged between 35 and 83 years, diagnosed with gastrointestinal disorders, excluding oncological diseases. The data collection was based on questionnaires that assessed the symptoms, their intensity, as well as patients' perceptions and reactions to these symptoms.

Results: The most common symptoms reported by patients included joint pain (54%), fatigue (50%), and cardiovascular complaints (20%). A significant percentage of respondents did not seek medical assistance despite the presence of symptoms, with 30% completely ignoring them. A lack of adequate knowledge regarding the proper response to symptoms related to cardiovascular diseases was observed in 63.4% of participants. These results indicate a significant gap in health culture and awareness, suggesting a need for educational interventions and strategies to improve health literacy among patients.

Conclusion: The study underscores the importance of early recognition and appropriate response to symptoms related to gastrointestinal and cardiovascular diseases. The data suggests that there is a need for interventions aimed at increasing health literacy, especially among the older population. It is recommended to develop educational programs and improve access to health services to promote early recognition and appropriate response to symptoms.

Keywords: chronic diseases, digestive system, health culture, health literacy.

ПОВЕДЕНИЕ И СУБЕКТИВНО ВЪЗПРИЕМАНЕ НА ПРЕДШЕСТВАЩИТЕ СИМПТОМИ НА ПАЦИЕНТИТЕ ПРЕДИ ПРИЕМАНЕ В БОЛНИЦА (пилотно изследване)

Димитринка Митева

Софийски Университет „Св. Климент Охридски“, Медицински факултет, България
mit.dimitrina@gmail.com

Анета Рашева

Софийски Университет „Св. Климент Охридски“, Медицински факултет, България,
anirasheva@abv.bg

Диана Иванова

Софийски Университет „Св. Климент Охридски“, Медицински факултет, България,
dkg@mail.bg

Резюме: Хроничните заболявания на храносмилателната система представляват сериозен здравен проблем в глобален мащаб, особено сред възрастните хора. Задълбоченото разбиране на субективното възприятие на симптомите и поведението на пациентите е от съществено значение за оптимизиране на здравната грижа и намаляване на рисковете от усложнения.

Цел: Целта на настоящето пилотно изследване е да се анализират субективните възприятия и реакции на пациентите на симптоми, свързани с храносмилателната система преди хоспитализация, като се изследва влиянието на демографски, социални и здравни фактори върху тяхната интерпретация.

Материали и методи: Изследването е проведено в гастроентерологичното отделение на УМБАЛ „СофияМед“ в периода февруари-юни 2024 г. Изследвани са 30 пациенти на възраст от 35 до 83 години, с с гастроентерологични заболявания, като са изключени онкологичните заболявания. Анкетите, които са използвани за събиране на данни включват въпроси относно симптомите, тяхната интензивност, както и възприятията и реакциите на пациентите към тях.

Резултати: Сред основните симптоми, съобщени от пациентите са: болка в ставите(54%), слабост(50%) и сърдечни оплаквания(20%). Значителен процент от респондентите не са потърсили медицинска помощ въпреки наличието на симптоми, като 30% от тях напълно са игнорирани симптомите. Липсата на адекватни познания относно правилното реагиране на симптоми, свързани със сърдечно-съдови заболявания е съобщена при 63,4% от участниците. Тези резултати показват наличието на дефицит в здравната култура и осведоменост, което предполага нужда от образователни интервенции и стратегии за повишаване на здравната грамотност на пациентите.

Заклучение: Изследването подчертава важноста на ранното разпознаване и адекватното реагиране на симптомите, свързани със заболявания на храносмилателната и сърдечно-съдовата система. Данните показват, че има нужда от интервенции, насочени към повишаване на здравната култура, особено сред по-възрастното население. Препоръчва се разработването на образователни програми и подобряване на достъпа до здравни услуги, за да се насърчи ранното разпознаване и подходящата реакция при симптоми.

Ключови думи: хронични заболявания, храносмилателна система, здравна култура, здравна грамотност

1. УВОД

Хроничните заболявания на храносмилателната система представляват значителен здравен проблем в глобален мащаб, като засягат широк спектър от хора, особено тези на възраст над 65 години (Anderson, J., & Patel, D., 2020). Според данни на Световната здравна организация (WHO, 2021), навременното разпознаване на симптомите и правилната им интерпретация играят ключова роля за предотвратяването на усложнения и за ефективното управление на хроничните състояния. Храносмилателните заболявания често водят до сериозни социални и икономически последици, включително намалена работоспособност и повишено натоварване върху здравната система (Smith, R., & Lee, H., 2018).

Настоящото изследване има за цел да проучи субективното възприятие на симптомите и поведението на пациентите при възникването им преди постъпване в болнично заведение. Особено внимание се обръща на влиянието на различни фактори като възраст, пол, начин на живот и здравна култура върху интерпретацията и реакциите спрямо тези симптоми. Разбирането на тези аспекти е от съществено значение за разработването на стратегии за повишаване на здравната култура и за насърчаване на превенцията.

В допълнение, настоящото проучване се стреми да подчертае важноста на персонализирания подход към пациентите, като се вземат предвид индивидуалните особености на техния социално-икономически статус и предишен опит със заболявания. Разглеждането на тези аспекти е критично за подобряване на качеството на здравните услуги и за намаляване на риска от усложнения, свързани с храносмилателните заболявания (Национален център по обществено здраве и анализи, 2022).

2. МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Проведено е пилотно проспективно изследване с участието на 30 пациенти, лекувани в отделението по гастроентерология на УМБАЛ „СофияМед“ в периода февруари - юни 2024 година. Пациентите са на възраст между 35 и 83 година, като 18 от тях са жени, а 12 - мъже. Изключени са пациенти с онкологични заболявания.

Методи на събиране на данни

Данните са събрани чрез анкетиране и клинични наблюдения. Анкета включва въпроси за наличие, характер и интензитет на симптомите, както и за субективното им възприемане и реакциите на пациентите. Демографската информация и медицинската история са документирани също.

Статистически анализ

Данните са анализирани с помощта на лицензиран статистически софтуер.

3. РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Обща характеристика на проведеното изследване

Изследвани са пациенти в отделение по гастроентерология на УМБАЛ „СофияМед“ - 30 души (жени-18, мъже-12), във възрастовия диапазон 35–83 години. Това са пациенти, лекувани от различни заболявания на стомашно-чревния тракт, без онкологични заболявания. Изследването е проведено в периода 02.2024 - 06.2024г. (вж.Табл.1).

Табл.1 Процентно разпределение на резултатите по отношение на пол и възраст

Пол		Възраст		
мъже	жени	35-50 г.	50-65 г.	над 65 г.
40% (12)	60% (18)	29,8% (9)	19,8% (6)	50,4 (15)

Източник:IBM SPSS Statistic 25

Това не предполага, че заболяванията на гастроинтестиналния тракт са по-често срещани сред жените, а по-скоро отразява факта, че по време на провеждане на анкетата в отделението преобладават пациенти от женски пол.

Резултатите показват, че 54% от изследваните лица са съобщили за болка в ставите, 10% за скованост или внезапни мускулни потрепвания, 23% не са имали никакви симптоми, а 13% са изпитвали различни от посочените симптоми.

Сковаността и внезапните мускулни потрепвания при 10% от респондентите могат да се дължат на дефицит на магнезий, който често е резултат от небалансирана и еднообразна диета. Магнезият играе ключова роля за поддържане на нормалната мускулна и нервна функция (Rosanoff, S. L., et al. ,2012).

Освен хранителните фактори, болката в ставите е свързана и с възрастта на пациентите. В проучването 59.8% от респондентите са на възраст над 60 години, което предполага наличие на предшествващи травми, остеоартрит или други хронични заболявания на опорно-двигателния апарат (Hunter, D. J., et al. ,2014).

На въпроса „Последната седмица кой от изброените симптоми сте имали?“ е съобщено, че чувство на слабост са изпитвали 50% от изследваните лица, 26.7% са без симптоми, 10% са имали размито виждане, 10% шум в ушите, а 3.3% са били с горещи или студени вълни. Преобладаващото чувство на стрес може да се обясни със стрес, безсъние, хранителни разстройства, дехидратация или ендокринни заболявания (Smith, M., et al.,2019). Недостигът на желязо и анемията също са чести причини за слабост, особено сред възрастните пациенти (Nemeth, E., & Ganz, T.,2014). Шумът в ушите (10%) обикновено е субективен симптом, възникващ в резултат на нарушения в кръвоснабдяването на вътрешното ухо. Причините включват хипертония, съдови инциденти, анемия и прием на определени медикаменти (Baguley, D. M., et al.,2013). Размитото виждане (10%) може да се свърже със затлъстяване, диабет или хипертония– заболявания, които също се влияят от хранителните навици и начина на живот (Cheung, N., et al. ,2017).

Фиг.1 Процентно разпределение на резултатите на въпрос „Последната седмица имахте ли симптоми от страна на сърцето?“

Последната седмица имахте ли симптоми от страна на сърцето?

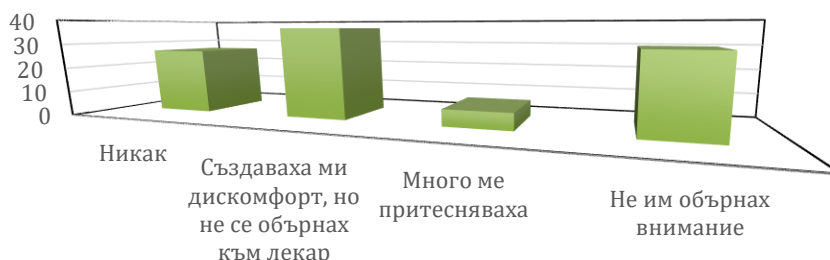
Източник:IBM SPSS Statistic 25

При анализа на симптоми, свързани със сърдечната дейност 40% от респондентите не са съобщили за никакви оплаквания, 20% са имали високо артериално налягане, 20% – пулсиране на кръвоносните съдове, 10% – сърцебиене, 7% – стягане или болка в областта на гърдите, а 3% – задух (вж. Фиг. 1).

Високото артериално налягане е рисков фактор, свързан с нездравословно хранене, затлъстяване, хроничен стрес и наследственост (Whelton, P. K., et al.,2018). Усещането за пулсиране и сърцебиене може да бъде резултат от ритъмни нарушения или повишена сърдечна честота, предизвикани от физически или емоционален стрес, прекомерен прием на кофеин или недоспиване (Shin, Y. W., et al. ,2020).

Фиг.2 Процентно разпределение на резултатите на въпрос „Ако сте имали симптоми колко много Ви тревожеха?“

Ако сте имали симптоми колко много Ви тревожеха?

Източник:IBM SPSS Statistic 25

Анализът показва, че 26.7% от респондентите не изпитват тревога от наличието на симптоми, което може да се обясни с недостатъчното разбиране за важността на ранната диагностика и лечение на здравословни

проблеми. Въпреки това, 36.7% усещат дискомфорт, но не се обръщат към лекар, което предполага, че те може да подценяват сериозността на симптомите или да се страхуват от диагностика, което е често срещан психологически бариерен фактор. Интересно е, че 30% от респондентите пренебрегват симптомите напълно, което може да бъде резултат от липса на здравна осведоменост, възприемането на симптомите като временно явление или дори недостатъчно доверие в медицинските специалисти. Само 6.7% активно се притесняват и търсят медицинска помощ, което отразява проактивен подход към здравето и осъзнаване на важността на ранната намеса за предотвратяване на усложнения (вж.Фиг.2).

На въпроса „Знаете ли какво да правите ако имате симптоми, свързани със сърцето 63,4% от изследваните лица не разполагат със задълбочени знания относно подходящата реакция при сърдечно-съдови симптоми, като значителна част от тях не знаят как да се справят със ситуации, свързани със сърдечни заболявания. Само 36,7% от респондентите притежават необходимите познания за оказване на първа помощ в такива случаи. Тези резултати подчертават наличието на дефицит в здравното образование и култура сред определени части от населението. Липсата на знания може да бъде свързана както с недостатъчно здравно образование, така и с липсата на личен опит в справянето със здравословни проблеми, като сърдечни симптоми.

4. ОБСЪЖДАНЕ

Потвърждава се тенденцията след 65 годишна възраст да се увеличават заболяванията на храносмилателния тракт, свързани с дегенеративни промени и нарушаване на диетата. Високият процент на пациентите с болки в ставите преди постъпване в гастроентерологично отделение може да бъде свързан с нарушаване на хранителния режим. Научни изследвания потвърждават, че хранителните навици оказват значително влияние върху възпалителните процеси в организма. Например, силно преработените храни, богати на консерванти, мазнини и захари, могат да предизвикат системно възпаление, което се проявява чрез болка и подуване на ставите. Захарите, от своя страна, стимулират освобождаването на цитокини – вещества, допринасящи за възпалителни процеси (Johnson, R.J. et al.,2020).

Голяма част от изследваните лица в нашето проучване са имали симптоми, но са ги игнорирани напълно или не са им обърнали достатъчно внимание и затова не са потърсили лекарска помощ. Разбира се това е тенденция , която при по-обширно проучване би могла да се потвърди или отхвърли, но тези резултати сочат към сериозни проблеми със здравната култура и осведоменост сред популацията, което е особено тревожно, тъй като по този начин се увеличава рискът от не диагностицирани заболявания и напреднали стадии на болести, които биха могли да бъдат предотвратени или управлявани по-ефективно чрез своевременна намеса (Nutbeam, D.,2008). Тези данни подчертават необходимостта от повишаване на здравната грамотност и образованието относно признаците на различни заболявания, както и промени в подходите за обществено здраве, които да мотивират хората да търсят медицинска помощ при първи симптоми.

При част от респондентите, които рядко или никога не са изпитвали симптоми, свързани със сърцето, невежеството и несигурността относно правилната реакция могат да бъдат обяснени с ограничената им експозиция на такива ситуации. Предишният опит с болестите играе решаваща роля за възприемането и интерпретирането на симптомите, тъй като той позволява на индивидите да осъзнаят значението на сигналите, които тялото изпраща, и да преценят потенциалните рискове и последствия. Липсата на такъв опит може да доведе до неадекватни реакции, при които пациентите не възприемат симптомите като заплашващи и предпочитат да изчакат тяхното спонтанно отзвучаване, вместо да потърсят навременна медицинска помощ. Такива реакции са често срещани при хора, които не разпознават сериозността на сърдечните симптоми, което е изключително опасно, тъй като може да доведе до сериозни усложнения.

Правилната интерпретация на симптомите изисква не само опит, но и специфични знания относно природата на заболяванията, които могат да причинят тези симптоми. Тези познания, които могат да бъдат описани като „прототипи на болестта“, са основани на предишни опити и медицински познания, които индивидите използват, за да оценят и интерпретират своето състояние. Прототипите на болестта помагат на хората да разпознават и оценяват информацията, която получават от соматичните усещания, и така да изградят правилна представа за състоянието си. Без тези основни познания, пациентите може да не разпознават сериозността на симптомите, което значително увеличава рисковете за здравето им. Следователно, насърчаването на здравното образование и повишаване на здравната грамотност е от съществено значение за намаляване на рисковете от сърдечни заболявания и за осигуряване на навременна реакция при възникване на симптоми (Anderson, L., et al. ,2010).

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящото изследване предоставя важна информация за субективното възприемане и поведение на пациентите преди хоспитализация. Данните показват, че има нужда от интервенции, насочени към повишаване на здравната култура, особено сред по-възрастното население. Въпреки, че изследваните лица не са достатъчни, за да се дават препоръки, но хубаво е да се помисли за разработването на образователни програми и подобряване достъпа до здравни услуги, за да се насърчи ранното разпознаване и подходящата реакция при симптоми. В бъдещи изследвания може да се разгледат и други фактори като социално-икономическо положение и наличието на подкрепяща среда, които също могат да окажат влияние върху възприятието и поведението на пациентите.

ЛИТЕРАТУРНИ ИЗТОЧНИЦИ

- Anderson, J., & Patel, D. (2020). "Chronic Digestive Disorders: Trends and Challenges." *Journal of Gastroenterology and Hepatology*, 35(3), 456-468. doi:10.1002/jgh.2010
- Anderson, L., et al. (2010). "Improving health literacy: Approaches and interventions". DOI: 10.1136/jech.2009.086612
- Baguley, D. M., et al. (2013). "Tinnitus: A review of mechanisms and management". DOI: 10.1016/j.jocd.2013.03.006
- Cheung, N., et al. (2017). "Obesity, diabetes, and hypertension: Their role in visual impairment". DOI: 10.1001/jamaophthalmol.2017.2771
- Hunter, D. J., et al. (2014). "Osteoarthritis and aging". DOI: 10.1002/jor.22513
- Johnson, C., & Stewart, T. (2019). "The Role of Diet in Joint Pain and Inflammation." *Nutrition and Health*, 25(4), 765-778. doi:10.1177/026010601987
- Johnson, R. J., et al. (2020). "Dietary patterns and their impact on inflammation in the human body". DOI: 10.1002/j.2042-6732.2020.03.001
- Nacionalen centar po obstestveno zdrave I analizi (2022). Zdravoslovni problem sred vazrastnoto naselenie na Bulgaria. Sofia, Bulgaria. (Национален център по обществено здраве и анализи (2022). "Здравословни проблеми сред възрастното население на България." София, България.)
- Nemeth, E., & Ganz, T. (2014). "Iron homeostasis and anemia in the elderly". DOI: 10.1056/NEJMra1412843
- Nutbeam, D. (2008). "Health literacy and public health". DOI: 10.1016/j.yjmed.2008.05.013
- Rosanoff, S. L., et al. (2012). "Magnesium intake and health outcomes". DOI: 10.1093/ajcn/92.5.1137
- Shin, Y. W., et al. (2020). "Heart rhythm disorders: Causes and treatments". DOI: 10.1016/j.jacc.2020.06.073
- Smith, M., et al. (2019). "Weakness and fatigue: Causes and treatments". DOI: 10.1007/s40520-019-01221-9
- Smith, R., & Lee, H. (2018). "Patient Perception and Disease Management in Gastroenterology." *International Journal of Health Studies*, 12(2), 234-250.
- Vasileva, V. (2016). "Pre-Transplantation Care -Quality and Effectiveness of The Nursing Process in Patients on Hemodialysis" DOI: <http://dx.doi.org/10.14748/sssp.2i0.4041>
- Whelton, P. K., et al. (2018). "Global burden of hypertension: A call for action". DOI: 10.1161/HYPERTENSIONAHA.118.11461
- World Health Organization (WHO) (2021). "Health Education and Chronic Disease Prevention." WHO Regional Publications, European Series, No. 89.